

ELIZABETH A. ZACHARIADOU, *Romania and the Turks*, (c. 1300-c.1500), London, 1985. *Variorum* reprints, XXVII + 304 s.

Onbirinci yüzyılın hemen başlarında, Anadolu'yu yurt edinmeye başlayan Türkler, karşılarında sürekli gerilemek durumunda kalan Bizans'ı bulmuşlardır. Türkiye Selçukluları, Beylikler ve nihayet Osmanlılar kimi zaman savaş yoluyla, kimi zaman da müttefikleri olarak Bizans topraklarını ele geçirmişlerdir. 1453 yılında Fatih Sultan Mehmed tarafından İstanbul'un feth edilmesiyle Bizans son bulurken, Osmanlıların Balkanlar'daki ve Anadolu'daki toprakları merkezi bir yönetim altında birleştirilerek İmparatorluğun kuruluş dönemi tamamlanmış oluyordu.

Öndördüncü yüzyılın başında Türklerin karşısına Bizans'tan başka Venedik ve Ceneviz gibi Lâtin Devletleri çıkmışlardır. Anadolu'da İlhanlı egemenliğinin çökmeye başlaması ve Bizans'ın da zaafından yararlanan Türkmen uç Beyleri fethettikleri bölgelerde birer Beylik kurmuşlardır. Batı Anadolu'da Menteşe ve Aydın-oğulları Beylikleri'nin kurulmasından sonra, bu Beyliklerden gaziler Romania'ya (Ege havzasındaki topraklar) akınlarda bulunmaya başladılar. Romania'nın büyük ölçüde görünümünü değiştirecek olan bu akınlara, Venedik ve Ceneviz'in tepkisi ile karşılaştı. Bir yandan Türklere karşı Haçlı Seferleri düzenlenirken diğer yandan-zaman zaman kesintiye uğramakla beraber-ticarî ilişkiler sürdürüldü.

Türklerin Anadolu, Balkanlar ve Romania'da yayılmaları incelenirken, ilişkide bulunduğu Bizans ve Lâtin Devletlerin kaynaklarına başvurmak kaçınılmazdır. Burada tanıtmaya çalışacağımız kitap, başlıca bu iki kaynak grubuna dayanılarak hazırlanmıştır. "Romania and the Turks" başlığını taşıyan eser, E. Zachariadou'nun çeşitli makalelerinin *Variorum* yayınevi¹ tarafından bir araya getirilmesiyle meydana gelmiştir.

Girit Üniversitesi öğretim üyelerinden olan Prof. Dr. E. Zachariadou, daha önce yayımlanmış olduğu, "To Chroniko ton Tourkon Soutlanon" ve "Trade and Crusade" adını taşıyan kitaplarıyla Türk tarihine önemli katkılarda bulunmuştu². Şimdi de "Romanie and the Turks"de, Beylikler dönemi ile Osmanlıların Beylik'ten İmparatorluğa geçiş sürecinde çeşitli problemler ele alınmakta ve aydınlatılmaktadır.

¹ "*Variorum*" tarafından, Türk tarihi ile ilgili araştırmaların bir araya getirilmesiyle yayımlanmış olan diğer eserler şunlardır: H. İnalcık, *The Ottoman Empire: Conquest, Organization and Economy*, reprint, 1978; H. İnalcık, *Studies in Ottoman Social and Economic History*, reprint, 1985; P. Wittek, *La Formation de l'Empire Ottoman*, reprinted, 1982; R. Mantran, *L'Empire Ottoman du XVI au XVIII è siècle* reprint, 1984; N. Beldiceanu, *Le monde ottoman des Balkans (1402-1566) Institutions, Société, Economie*, reprint, 1976; F. Thiriet, *Etudes sur la Roumanie gréco-vénitienne*, reprint, 1977; G. T. Dennis, *Byzantium and the Franks (1350-1420)*, reprint, 1982; P. Topping, *Studies on Latin Greece (1205-1715)*, reprint, 1977.

² E. Zachariadou, *To Chronikon to Tourkon Soutlanon kai to Italiko tou Protupo, Thessaloniki*, 1960; *Trade and Crusade. Venetian Crete and the Emirates of Menteşe and Aydın (1300-1415)*, Venice, 1983.

Yazarın önsözünden sonra kitapta yer alan makaleler şunlardır: 1- *Pachymeres'de geçen bazı Türkçe kelimelere ilişkin Gözlemler* (İngilizce); 2- *Pachymeres'de Kastamonu'lu "Amourioi"ler* (İngilizce); 3- *Trabzon ve Türkler (1352-1402)* (İngilizce); 4- *Bayezid ile Kadı Burhan al-Din Ahmad arasındaki mücadele hakkında Manuel II Palaeologus* (İngilizce); 5- *Atina Katalanları ve Ege Bölgesinde Türk Yayılmasının Başlangıcı* (İngilizce); 6- *Atina Ağıtı'nın Tarihlendirilmesi Hakkında (1329)* (Grekçe); 7- *Aydın-oğlu Hıdır'ın Grekçe Antlaşması* (Grekçe); 8- *Efes Hükümdarı Ertuğrul Bey (İtalyanca)*; 9- *Romania'da Hububat Pazarları (1343-1405)* (Fransızca); 10- *John VII (alias Andronicus) Palaeologus* (İngilizce); 11- *Bizans İmparatoru'nun Yeniçerileri* (Fransızca); 12- *Edirne'nin Türkler tarafından Fethi* (İngilizce); 13- *II. Mehmed'in İlk Sırbistan Seferleri* (İngilizce) (1454-1455); 14- *Onbeşinci Yüzyılda Kefe Metropolü için* (Grekçe); 15- *Prodromos Manastırındaki (Serez) Erken Osmanlı Belgeleri* (İngilizce); 16- *Dionysiou Arşivinde (Athos Dağı) Osmanlı Belgeleri (1495-1520)* (İngilizce); 17- *Kuzeydoğu Ege Tarihine Katkı* (Grekçe). Kitabın sonuna bir dizin eklenmiştir.

E. Zachariadou, araştırmalarında daha çok Venedik ve Yunanistan arşivlerinde bulduğu yeni malzemeden yararlanmışır. Pachymeres'de geçen Türkçe isimlerin açıklamalarından, Romania ve Balkanlarda Türk fetihleriyle ilgili çok çeşitli konuların işlendiği kitapta, son üç makale ise Yunanistan arşivlerindeki Türkçe belgelere dayanılarak yazılmışır. Bilindiği üzere Yunanistandan'da, özellikle manastır arşivlerinde, Türk ve Balkan Devletleri tarihi ile ilgili son derece zengin malzeme bulunmaktadır. Araştırmacı, Serez yakınlarında bulunan *Prodromos Manastırında* I. Murad (1372), Musa Çelebi (1412), I. Mehmed (1419) ve II. Mehmed'e (1461) ait fermanları incelemiştir; Athos (Aynaroz) Manastırında *Dionystou Arşivinde* 1495-1514 yılları arasında II. Bayezid ve I. Selim'e ait fermanlarla tımar defterlerini ele alarak, konuya ilişkin belgeleri yayımlamıştır. *Patmos Adası Arşivinde* bulunan 1454-1522 yıllarına ait 10 fermanın yayımlandığı sonucu makalede, bu tarihler arasında Osmanlıların Rodos Şövalyeleriyle mücadeleleri ve 1453'ten sonra Osmanlı egemenliğine geçen Patmos Adası hakkında ilginç bilgiler verilmiştir.

Araştırmacı tarafından yayımlanan Türkçe belgeler, Osmanlı yönetiminde manastır mülkleri ve Osmanlıların Müslüman olmayan toplumlara karşı izlemiş oldukları politikaya ilişkin aydınlatıcı bilgiler vermektedir. Yazar, Türkçe kaynakları Batı kaynaklarıyla karşılaştırarak değerlendirmelerini yaparken, Balkanlarda Osmanlı yayılması sırasında manastırların elde ettikleri imtiyazlarla varlıklarını arttırdıklarını ve önemli eğitim merkezleri olduklarını da vurgulamaktadır.

Sonuç olarak, E. Zachariadou tarafından tam bir tarafsızlıkla ve bilimsel yöntemlerle yazılmış olan 17 araştırmacının bir araya getirildiği bu eserin, ilgi ile okunacak değerli bilgileri içeren bir kitap olduğu kanısındayız.

Doç. Dr. MELEK DELİLBAŞI